

УДК 330.101:339.137

Чаленко Надія Володимирівна

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів
Київський національний університет технологій та дизайну

Рябчун Антон Володимирович,

магістр кафедри фінансів
Київський національний університет технологій та дизайну

Чаленко Надежда Владимировна

кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов
Киевский национальный университет технологий и дизайна

Рябчун Антон Владимирович

магистр кафедры финансов
Киевский национальный университет технологий и дизайна

Chalenko N.V.

PhD, associate professor, assistant professor of finance
Kyiv National University of Technology and Design

**НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ЗАГРОЗА
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА
НЕДОБРОСОВЕСТНАЯ КОНКУРЕНЦИЯ КАК УГРОЗА
ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ
ПРЕДПРИЯТИЯ
UNFAIR COMPETITION AS A THREAT
FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY ENTERPRISE**

***Анотація:** В статті розглянуто теоретичні підходи до недобросовісної конкуренції як загрози фінансово-економічній безпеці підприємства. Проаналізовано види та форми недобросовісної конкуренції.*

***Ключові слова:** конкуренція, недобросовісна конкуренція, фінансово-економічна безпека, підприємство, форми, методи.*

***Аннотация:** В статье рассмотрены теоретические подходы к недобросовестной конкуренции как угрозе финансово-экономической безопасности предприятия. Проанализированы виды и формы недобросовестной конкуренции.*

***Ключевые слова:** конкуренция, недобросовестная конкуренция, финансово-экономическая безопасность, предприятие, формы, методы.*

Abstract: *This paper considers theoretical approaches to the threat of unfair competition as the financial and economic security of the enterprise. Analyzed the types and form of unfair competition.*

Keywords: *competition, unfair competition, financial and economic security, enterprise forms, methods.*

Актуальність теми. Однією з умов модернізації вітчизняної економіки є забезпечення розвитку вітчизняних підприємств, створення умов для їх конкурентоздатності не тільки на внутрішніх, а й на міжнародних ринках. Зважаючи, що 80% ВВП в Україні формують підприємства приватної форми власності, стає зрозумілим, що процеси модернізації української економіки повинні утворювати сприятливі умови для розвитку вітчизняної підприємницької діяльності.

Сучасна ринкова економіка являє собою складний механізм, який формується з великої кількості різноманітних виробничих, комерційних, фінансових та інформаційних структур, вони взаємодіють у системі правових норм бізнесу, що формують ринок. Конкуренція є ключовим поняттям, що виражає сутність ринкових відносин і є центром всієї системи ринкового господарства.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки сучасних підприємств є досить актуальним питанням в сучасних умовах господарювання, так як недобросовісна конкуренція є загрозою нормального функціонування і розвитку підприємств. Для протидії і боротьби з різного роду загрозами необхідним є формування системи фінансово-економічної безпеки будівельних підприємств

Аналіз останніх досліджень. Питання щодо проблематики фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання розглядаються в наукових роботах як українських, так і зарубіжних науковців, а саме: О.В.Ареф'єва[3], О. О.Бакалінської[4], Т.Г. Васильціва[5], І. В. Гейця, А. Єпіфанова, М. Єрмошенка, Н. Реверчука, В. Сенчагова, В. Шлемка та інших.

Мета статті. Метою статті є узагальнення наукових підходів щодо сутності конкуренції в системі управління фінансово-економічною безпекою підприємства.

Виклад основного матеріалу. Створення сприятливого та передбачуваного економічного середовища для розвитку суб'єктів господарювання є невід'ємною компонентою соціально-економічного розвитку України, пріоритетною функцією органів державного управління в умовах ринкової економіки, реалізація якої потрібна для демократизації суспільства, формування безпечного конкурентного середовища.

Загрози в діяльності суб'єктів господарювання висувають нові вимоги до побудови та організації діяльності систем їх безпеки. Рівень фінансово-економічної безпеки характеризує здатність суб'єктів господарювання протистояти її загрозам або усувати збитки від негативних впливів на різноманітні аспекти безпеки[5, с. 24].

Фінансово-економічна безпека підприємства – це стан захищеності його ресурсів та інтелектуального потенціалу від наявних та потенційних загроз зовнішнього і внутрішнього середовища його функціонування, який характеризується високими фінансовими показниками діяльності та перспективою економічного розвитку в майбутньому[3, с.99].

Основними причинами виникнення загроз фінансово-економічній безпеці можуть бути: недостатня адаптація окремих суб'єктів господарювання до постійно мінливих умов ринку; загальна неплатоспроможність суб'єктів господарювання; зростаюча злочинність; споживчий менталітет значної кількості громадян; низький рівень трудової дисципліни та відповідальності працівників; недостатнє правове регулювання певних видів діяльності; низький професійний рівень частини керівного складу і працівників; недобросовісна конкуренція та ін.

Конкуренція – органічний елемент функціонування ринку. Поза ринком практично неможлива здорова економічна конкуренція, а без використання її розвитку механізму конкуренції неможливі ринкова рівновага і повноцінний

ринок. Однак змагання у середовищі суб'єктів господарювання за споживчий попит на ринку може здійснюватися як добросовісно, так і такими методами суперництва, що завдають шкоди споживачам, конкурентам і суспільству загалом[4, с.111].

Конкуренція являє собою боротьбу різних суб'єктів господарювання для досягнення цілей. Такий вид економічних відносин, як конкуренція, існує тоді, коли виробники товарів виступають як самостійні, незалежні суб'єкти. Їхня залежність пов'язана тільки з кон'юнктурою ринку, бажанням виграти у конкурентів позиції у виробництві та реалізації своєї продукції.

Конкуренція – це адекватна ринку форма економічного суперництва. Таким чином, як економічна категорія, конкуренція виявляється, перш за все, як суперництво між учасниками ринкового середовища за кращі умови виробництва, купівлі і продажу товарів.

Уперше термін «недобросовісна конкуренція» був ужитий у Франції на початку XIX століття, хоча саме це явище виникло набагато раніше – з моменту формування ринкових відносин [8, с. 92].

Законодавці та практики під недобросовісною конкуренцією розуміють конкуренцію, що суперечить чесній поведінці в промисловості та торгівлі. Деякі автори кваліфікують як недобросовісну конкуренцію будь-які дії, що складаються у використанні обманних засобів в економічному суперництві [6, с. 63].

Прагнення підприємців досягти певних переваг у підприємницькій діяльності зі значно меншими витратами, ніж за умов добросовісної конкуренції, стає причиною появи так званої недобросовісної конкуренції.

В Україні недобросовісна конкуренція є особливим видом порушення конкурентного законодавства. До неї відповідно до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» відносять будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності[2].

Недобросовісна конкуренція завдає шкоди як споживачам, так і ринку. На конкурентному ринку споживачі мають змогу ознайомитися з перевагами

та недоліками товарів, що пропонуються, і вибрати ті, що можуть повністю задовольнити їхні потреби. Ідеальне становище на ринку - це наявність реклами та можливість для споживача об'єктивно оцінити продукцію та прийняти усвідомлене рішення стосовно купівлі.

Основні форми недобросовісної конкуренції подані нарис.1.

Рис. 1. Форми недобросовісної конкуренції [згруповано автором на основі 7, 9]

Розглянемо детальніше деякі з них:

- неправомірне використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки - використання без дозволу уповноваженої на те особи чужого імені, фірмового найменування, знаків для товарів і послуг, інших позначень, а також рекламних матеріалів, упаковки товарів, назв літературних, художніх творів, періодичних видань, зазначень походження товарів, що може призвести до змішування з діяльністю іншого господарюючого суб'єкта, який має пріоритет на їх використання;

- копіювання зовнішнього вигляду виробу – відтворення зовнішнього вигляду виробу іншого господарюючого суб'єкта і введення його у

господарський обіг без однозначного зазначення виробника копії, що може призвести до змішування з діяльністю іншого господарюючого суб'єкта;

- неправомірне використання товару іншого виробника - введення у господарський обіг під своїм позначенням товару іншого виробника шляхом змін чи зняття позначень виробника без дозволу уповноваженої на те особи;

- порівняльна реклама - реклама, що містить порівняння з товарами, роботами, послугами чи діяльністю іншого господарюючого суб'єкта;

- дискредитація господарюючого суб'єкта - поширення у будь-якій формі неправдивих, неточних або неповних відомостей, пов'язаних з особою чи діяльністю господарюючого суб'єкта, які завдали або могли завдати шкоди діловій репутації господарюючого суб'єкта;

- купівля-продаж товарів, виконання робіт, надання послуг із примусовим асортиментом - купівля-продаж одних товарів, виконання робіт, надання послуг за умови купівлі-продажу інших товарів, виконання робіт, надання послуг, не потрібних споживачу;

- схилення до бойкоту господарюючого суб'єкта - спонукання конкурентом іншої особи, безпосередньо або через посередника, до відмови від встановлення договірних зв'язків із цим господарюючим суб'єктом;

- схилення постачальника до дискримінації покупця (замовника) – спонукання постачальника конкурентом покупця (замовника), безпосередньо або через посередника, до надання постачальником конкуренту покупця (замовника) певних переваг перед покупцем (замовником) без достатніх на те підстав;

- схилення господарюючого суб'єкта до розірвання договору з конкурентом - чинене з корисливих мотивів або в інтересах третіх осіб спонукання господарюючого суб'єкта - учасника договору до невиконання або виконання неналежним чином договірних зобов'язань перед цим конкурентом шляхом надання або пропонування господарюючому суб'єкту - учаснику договору, безпосередньо або через посередника, матеріальної винагороди, компенсації чи інших переваг[7, с.162];

- підкуп працівника постачальника - надання або пропонування йому конкурентом покупця (замовника), безпосередньо або через посередника, матеріальних цінностей, майнових або немайнових благ за неналежне виконання або невиконання працівником постачальника службових обов'язків, що впливають з укладеного чи пов'язані з укладенням між постачальником і покупцем договору поставки товарів, виконання робіт, надання послуг, що призвело або могло призвести до отримання конкурентом покупця (замовника) певних переваг перед покупцем (замовником);

- підкуп працівника покупця (замовника) - надання або пропонування йому конкурентом постачальника, безпосередньо або через посередника, матеріальних цінностей, майнових чи немайнових благ за неналежне виконання або невиконання працівником покупця (замовника) службових обов'язків, що впливають з укладеного або пов'язані з укладенням між постачальником і покупцем договору поставки товарів, виконання робіт, надання послуг, що призвело або могло призвести до отримання конкурентом постачальника певних переваг перед постачальником;

- досягнення неправомірних переваг у конкуренції – отримання таких відносно іншого господарюючого суб'єкта шляхом порушення чинного законодавства, яке підтверджено рішенням державного органу, наділеного відповідною компетенцією;

- неправомірне збирання комерційної таємниці - добування протиправним способом відомостей, що відповідно до законодавства України становлять комерційну таємницю, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту[9];

- розголошення комерційної таємниці – ознайомлення іншої особи без згоди особи, уповноваженої на те, з відомостями, що відповідно до чинного законодавства України становлять комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту;

- схилення до розголошення комерційної таємниці – спонукання особи, якій були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків відомості, що відповідно до законодавства України становлять комерційну таємницю, до розкриття цих відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту;

- неправомірне використання комерційної таємниці – впровадження у виробництво або врахування під час планування чи здійснення підприємницької діяльності без дозволу уповноваженої на те особи неправомірно здобутих відомостей, що становлять відповідно до законодавства України комерційну таємницю[9].

Споживачі мають право на належну якість товарів, торговельного обслуговування, безпеку товарів та на необхідну, доступну та достовірну інформацію про кількість, якість і асортимент товарів.

Відповідно до ст. 42 Конституції України «держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція» [1].

Система захисту від недобросовісної конкуренції на сьогодні є достатньо розвинутою, включає в себе відповідну нормативно-правову базу – конкурентне законодавство, контрольну діяльність у цій сфері державного органу із спеціальним статусом Антимонопольного комітету України, а також діяльність державних органів, суб'єктів господарювання, їх об'єднань, споживачів та громадськості, що регулюється законодавством. Тому одним із головних методів боротьби з недобросовісною конкуренцією є захист інтересів споживачів [6].

Поведінка суб'єктів господарювання щодо введення в оману насамперед спрямована на споживача, тому що у цьому випадку можливе прийняття споживачами таких рішень (стосовно придбання товарів та послуг), що завдають шкоди їх власним інтересам. Споживач має право вимагати від продавця (виробника, виконавця) відповідної якості придбаного ним товару

(виконаної роботи, наданої послуги), що відповідає вимогам нормативних документів, умовам договору, а також інформації про товари (роботи, послуги), яку надає продавець (виробник, виконавець)[3, с. 94].

Придбаний товар (робота, послуга) має бути якісним і безпечним для життя і здоров'я кожної людини.

Висновки. Забезпечення фінансово-економічної безпеки в діяльності підприємства залишається досить актуальним питанням на сьогоднішній день в Україні. Для ефективного захисту інтересів суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції необхідно не просто боротись з нею нормативними та адміністративними методами, а створювати такі умови, за яких було б не вигідно порушувати правила чесної конкуренції.

Використана література:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р., зі змінами внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року №2222-IV, станом на 1 січня 2006 року. - К., 2006., – 122с.
2. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 № 236/96-ВР
3. Ареф'єва О.В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки [Текст]/ Ареф'єва О.В., Кузенко Т.Б. //Актуальні проблеми економіки. – №1((91)). – 2009. – С. 98-103.
4. Бакалінська О. О. Конкурентне право: навч. посіб. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 2010. –588 с.
5. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., [за ред. Т.Г. Васильціва].– Львів.– 2012. – 386 с.
6. Руденко Т. В. Захист інтересів споживачів від проявів недобросовісної конкуренції [Текст] / Т. В. Руденко // Формування ринкових відносин в Україні. –2011. – №2. – С. 62-67.

7. Рубин Ю.Б. Теория и практика предпринимательской конкуренции: [учеб. для студ. вузов] / Рубин Ю. Б. — [7-е изд.]. — М.: Маркет ДС, 2010. — 608 с.

8. Слободчикова Ю. В. Форми недобросовісної конкуренції і методи її регулювання [Текст] / Ю. В. Слободчикова // Економіка та держава. — 2010. — №2. — С. 92-94.

9. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посіб. / [Клименко С. М., Омеляненко Т. В., Барабась Д. О. та ін.]. — К.: КНЕУ, 2008. — 520 с